

ACC. N:R M. 12.531:1-2.

Landskap: Skåne Upptecknare: Erik Månsson, Glimåkra
Härad: Ö. Göinge Berättare: August Rönn
Socken: Glimåkra Berättarens yrke: _____
Uppteckningsår: 1952 Född år 1884 i Glimåkra

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Tidmätare. s. 1-2.

N. No. 152

N. M
15 S
/Frågelista 152. Tidmätare.Tidsbestämning efter solen.

"När solen sto över Fröllåbacken i hösta ti /omkring midsommar/ då va da dajs o stia opp"sa min far", enligt sagesmannen. Då var klockan 4 på morgonen och detta gäller 1880-talet och då fanns i hans hem ingen klocka. De berättas annars att man steg opp i hanegället dvs med solen. Tuppen brukar alltid gala i dagbräckningen omedelbart före soluppgången. Det berättas om en stugsittare på annat håll en liten by där det inte fanns klocka att han gick till sin arbetsplats på en gård i närheten så snart tuppen började gala. Men så var det en gång en spjuver där som tog sig för att härma tuppen mitt i natten. Husmannen steg upp och gav sig i väg men blev mycket förargad när han senare blev varse att det ännu var långt till soluppgången. Tidsbestämning efter måne och stjärnor är ej bekant här. Solmärken har jag inte kunnat finna bevarade men har hört berättas att gårdarna där terrängen så medgav skulle läggas "sdrätt" och att det fanns skåror i fönsterkarmen, en vinkelrätt in, då var klockan tolv markerad av skuggan från fönsterstolpen, och så andra skåror markerande timmarna på för- och eftermiddagen. "När di tände te nabons visste vi va klockan va" säger en gammal backstugsitter ska, som inte hade någon klocka i sitt barndomshem. På en gård berättas om en solvisare placerad i trädgården mot söder. Den bestod enligt beskrivning av en flat sten med en fingertjock halvmeterlång järnten inkilad i södra kanten. ut-huggna skåror markerade timmarna. Någon sådan har jag dock inte funnit bevarad här.

Solringar var mycket vanliga under årtiondena före sekel-skiftet. De köptes här även senare hos handlanden Persson, som började sin affärsverksamhet 1902. Den kostade tio öre. De salufördes också av gårdfarihandlare och skulle ägas av alla vaktepågar som gick i skogarna hela dagarna mä kreaturen. 60- och 70-åringar kan ännu noga beskriva dem men jag har förgäves sökt efter sådana bevarade. Den bestod enligt beskrivning av en dubbel ring

Frågelista 152. Tidmätare. Blad 2.

ring

upphängd i ett snöre och riktades med kanten mot solen. I den yttre ringen fanns upphängningskroro och i den yttre fanns ett hål, som skulle ställas vid månadsmarering i den inre. När solen lyste genom hålet kom en strimma ljus på motsatta inre sidan av ringen där timmareringen fanns.

Ur

På 70- eller 80-talen började fickur bli vanliga bland besuttna och äldre personer, bönderna. Något tidigare hade väggur, mest s.k. dalaklockor blivit vanliga i gårdarna. Jag har funnit en sådan målad med årtalet 1792. Enligt utsagor gjordes sådana ur som hemslöjd i Örkened, grannsocknen. En urmakaresläkt har funnits i bygden sedan mitten av 1800-talet. I Ösby gjordes ett slags väggur med lod. Fickuren fickuren voro dels cylinderur dels ankarur. Skillnaden mellan dem kunde höras. De mera moderna ankaruren hade "en sjungande gång". Vägguren och dalaklockorna skulle dragas upp en gång i veckan. Här fanns också hemslöjdade enklare väggur med synnerligen enkel konstruktion. En sådan såldes här för ett trettiotal år sen för tre kronor. Urtavlan är synnerligen vackert ornerad med tennplattor i genomhuggna mönster. Fickur, som användes omkring sekelskiftet av lantarbetare var alltid försärad i "boetter" med celloidskiva över framsidan. Fickuret hängdes alltid nattetid över sängen.